

Mamma is dood

Je kunt je afvragen of je eigenlijk wel een roman wilt lezen over een jongetje dat op een dag zijn moeder dood aantreft. De Italiaanse **Marina Mander** vertelt in *De eerste echte leugen* (Anthos) hoe dit de tienjarige Luca overkomt. 'Wat moet ik doen? Nog even wachten of meteen hulp invoeren? Ik kan geen hulp invoeren. Als mamma dood is kan ik het tegen niemand zeggen. Als ik het zeg brengen ze me naar het weeshuis.' Dus zegt Luca niks. Hij wast zich, eet een bakje droge muesli, maakt zijn huiswerk en gaat naar school. Nog heel even hoop je dat hij zich vergist, dat we op het verkeerde been worden gezet, maar het is echt waar. Zijn moeder is dood en blijft dood. In 140 indringende pagina's beschrijft Mander wat Luca denkt, voelt en doet. 'Binnenkort is mamma's verjaardag. Vraag: als iemand dood is, wordt-ie dan nog jarig of houdt het op? Mamma wordt zeventig, ik zal een bos bloemen voor haar kopen, bloemen zijn in beide gevallen goed.'

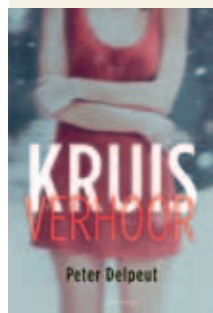
Op de vlucht voor het benauwende Nederland voer **J. Slauerhoff** twee jaar als scheepsarts op de Java-China-Japan Lijn. Hij leerde Hongkong haten en Macau beminnen. 'De balling leeft ergens duizend mijlen ver.' Reis in een vervaagd voetspoor.

DOOR HANS BOUMAN • FOTO'S EMILE LUIDER

Melancholieke balling

Kerst in Den Helder

Het lijkt een beetje een rare sticker: 'Voor de fans van *The Killing*', staat er op *Kruisverhoor* (Augustus); de nieuwe roman van **Peter Delpout**. Maar al gauw blijkt het geen loze uitgeversbelofte. Delpout, die ook filmmaker is, heeft geprobeerd datgene te combineren wat *The Killing* zo geslaagd maakt: spanning en psychologische diepgang. *Kruisverhoor*

speelt zich af tijdens een paar ijsig koude kerstdagen in Den Helder en omstreken. De locatie is alvast veelbelovend troosteloos, en onderzoeker Martin Jansen voldoet aan alle verwachtingen: eenzaam, gedreven in zijn vak, worstelend met de herinnering aan een geliefde met wie het slecht afliep. En dan ligt zijn demente moeder ook nog op sterven, net nu hij op zoek moet naar een vermiste pasgeboren baby. Dankzij de stilistische kwaliteiten van Delpout is *Kruisverhoor*, dat overigens ook zal worden vertaald, veel meer dan een geslaagde Nederlandse polier. Dit is een schrijver die met zorg en liefde zijn formuleringen kiest, zonder dat het ooit ergens geforceerd literair klinkt.

BOEKEN met Wim Brands

In de boekhandel kwam ik een man tegen die ik niet ken maar wel een keer uitgebreid heb gesproken. Hij is een wetenschapper die het zeer met zichzelf heeft getroffen, misschien wel vooral omdat hij nimmer echt baanbrekend onderzoek zal doen, laat staan een boek schrijven dat *mind-boggling* is. Ik begroette hem en vroeg hoe gaat het? Hij keek me vorschend aan en sprak: ik ben veel op reis. En draaide zich om. Deze opening van een Woody Allen kende ik nog niet. Maar: schitterend! Heere Heeresma heeft me trouwens geleerd wat je moet antwoorden als je gevraagd wordt hoe het met je gaat. Heeresma zei: 'U heeft direct alle aandacht als u dat zegt. U moet antwoorden: slecht.'

WAT kan karakterloze efficiency een verademing zijn. Na twaalf uur vliegen sta je, lichtelijk suizend van de jetlag, op het hypermoderne Chek Lap Kok Airport. Snel je koffer van de band, de borden volgen en met de moderne Mass Transit Rail-trein ben je in 24 minuten in de wijk Central, hartje Hongkong. Even een douche nemen en dan de Aziatische ochtend in, anders gaat het helemaal mis met je dag-en-nachtritme.

'Hongkong heeft alles wat een ideale vestiging behoeft. Havenaanleg, ligging, natuur. Klimaat zeer mild, het eiland schoon, zeer bewoonbaar, onneembaar.'

Aldus Jan Jacob Slauerhoff in zijn dagboek. Het is een van de spaarzame keren dat hij zich positief over de toenmalige Britse kroonkolonie uitliet. Slauerhoff deed Hongkong tussen 1925 en 1927 verschillende keren aan, toen hij scheepsarts was aan boord van de stoomschepen van de Java-China-Japan Lijn, een Nederlandse rederij die vracht- en passagiersdiensten verzorgde tussen Nederland, Nederlands-Indië en Oost-Azië. De afgelopen twaalf uur, gedurende de

vlucht van Amsterdam naar Hongkong, is hij mijn reisgenoot geweest, althans in papieren vorm. Het laat zich raden dat de man die zelfs reizen op een stoomschip maar behelpen vond – het echte varen ging uiteraard per zeilschip – de vliegreis een bezoeking had gevonden.

Ontsnappen

Slauerhoff (1898-1936) had een afkeer van de sporen van westerse moderniteit die hij overal in Hongkong aantrof, en met name van de cultuur van zakendoen en geldverdienen die er heerste. 'Ik haat Hongkong met zijn emporiums en stapelplaatsen, mansionhouses en duizend zeekastelen, die daar drijven in de wijde blauwe baai.' Toegegeven, hier spreekt de naamloze marconist uit Slauerhoffs roman *Het verboden rijk*, maar de schrijver zelf was het geheel met zijn personage eens. Hij was gaan varen om de verstikkende Nederlandse kleinburgerlijkheid te ontsnappen, maar kreeg er in Hongkong, zo vond hij zelf, al te vaak de Britse kleinburgerlijkheid voor terug. Inmiddels is Hongkong alweer vijftien jaar kroonkolonie af en zijn de Britse invloeden snel verbleekt. Maar de zakelij-

ke, geheel op geldverdienen gerichte mentaliteit is er niet minder op geworden. Integendeel.

Op de avond van mijn eerste dag in Hongkong ontmoet ik Michael Poon, een modieuze geklede, jeugdige ogende dertiger die representatief lijkt voor zijn generatie en eigenlijk voor de hele Special Administrative Region, want dat is de titel die Hongkong voor die van kroonkolonie in de plaats kreeg. Michael is goedlachs, heeft zijn mobieltje op de juiste plaats en een creditcard van goud. Zijn vriendin zeurt al jaren wanneer de twee nu eindelijk eens gaan samenwonen en hij ziet de bui – roze of lichtblauw – al hangen. 'Ik wil van mijn vrijheid genieten en geld verdienen,' geeft hij eerlijk toe.

Ik spreek Michael op een locatie waar hij zich uitstekend op zijn gemak voelt: Ozone. Ozone is gevestigd op de 118de verdieping van het Ritz-Carlton Hotel in Kowloon, het vasteland van Hongkong, en mag zich daarmee de hoogste bar ter wereld noemen. De inrichting is fabuleus, plafonds versierd met mozaïekpatronen, metershoge wokkelvormige dan wel conisch uitlopende kunstwerken die zorgen voor de verlichting, een marmeren bar en fraaie houten vloeren. En dan natuurlijk met uitzicht op de baai en op Hongkong Island en de befaamde uitkijkeuvel The Peak.

Puriteinse geest

De volgende dag ga ik, getipt door Michael, op zoek naar het Hongkong waar Slauerhoff misschien nog iets van zou herkennen. In de wijk Sheun Wan bevinden zich kleine winkeltjes, eethuisjes en *wet markets* die vooralsnog aan de sloopkogel hebben weten te ontsnappen. Hier kun je uitstekende dim sum eten voor een habbekrats, traditionele milk tea drinken die wordt gezeefd in een soort nylonkous, verse groenten, vlees en vis kopen. 'De mensen gaan hier doorgaans tweemaal per dag naar de markt,' had Michael verteld. 'Een keer voor de lunch en een keer voor het avondeten. De rijkere sturen hun Filippijnse dienstmeisjes. Alles moet kakelvers zijn.' Het is een herrie van jewelste bij de marktstalletjes, waar geen product lijkt te worden verkocht zonder keiharde onderhandelingen over de prijs. Dit zou Slauerhoff toch mooi moeten hebben gevonden. Het is echter de vraag hoeveel van het oude Hongkong, dat de laatste decennia in hoog tempo is verdwenen, destijds door hem is aanschouwd. In een artikel in het Indische dagblad *De Locomotief* schreef hij in 1927 eerlijk: 'Het is een eeuwig misverstand dat de zeeman vreemde landen kent. Hij komt er wel, maar hij ziet ze niet, tenzij 's nachts wanneer alle katjes grauw en alle danshuizen verlicht zijn.' En van danshuizen moest Hongkong het in zijn tijd, an-

ders dan bijvoorbeeld Shanghai, niet hebben. De schrijver weet het aan de Engelsen en hun puriteinse geest. Veel positiever was Slauerhoff over de Portugese kolonie die slechts vijftien kilometer verderop lag: Macau. In de jaren twintig van de vorige eeuw was dit een wegwijvend schiereilandje dat geheel schuil ging achter de brede rug van Hongkong. Slauerhoff, mismoedig: 'Hongkong neemt Macau alle schepen af, alle toeristen, alle glorie die handel en welvaart geven. En laat de geminachte, de in verval geraakte, wat het zelf niet heeft: een levend verleden, een uitzicht dat verder reikt dan tot grillige eilanden en wonderlijk verlichte kimmen; een uitzicht tot diep in de zeventiende eeuw, ongehinderd door alles wat de twintigste zo hinderlijk luidruchtig eigen is: dokken, mailsteamers, ferry's, lichters, arsenalen. Nee, geen enkel schip, niet de ellendigste tramp stoomt door naar Macau, eertijds de grootste haven van Oost-Azië.'

Casino's en troostmeisjes

Ten tijde van Slauerhoff duurde de boottocht van Hongkong naar Macau vier uur. Vandaag de dag doet de *jetfoil* er vijftig minuten over. Het is niet de enige verandering. Al ongeveer halverwege de tocht wordt mijn mobiel geteisterd door een waar bombardement van

Hong Kong

HS
HoLLaND
SymFoNia

Humor, absurde dialogen,
spanning en sensatie.
Haarlems Dagblad

Opzienbarend mooie,
en tegelijk ongekend
gekke voorstelling.
Dagblad v/h Noorden

ORKATER

15 DEC T/M 12 JAN
LANDELIJKE TOURNEE
www.orkater.nl

Explosie aan
theatrale vondsten.
Trouw

**ALICE IN
WONDERLAND**

met
Tjitske Reidinga
Geert Lageveen
Erik van der Horst
Porgy Franssen
Bart Rijnink
e.v.a.

in de
muzikale
familie-
voorstelling
naar het
beroemde
boek van
Lewis Carroll

VERWACHT HEDON

WO 21-11 **THERAPY?**
VR 23-11 **ERWIN NYHOFF**
ZA 24-11 **ONLY SEVEN LEFT**
ZA 24-11 **EEFJE DE VISSER**
ZO 25-11 **ROYAL REPUBLIC**
ZO 25-11 **RACHEL SERMANNI**
ZA 01-12 **BEEF!**
VR 07-12 **HALLO VENRAY**
ZA 08-12 **ZORNIK**
DO 13-12 **MOKE**
VR 14-12 **THE SCENE**
ZA 15-12 **MOSTLY AUTUMN**
ZO 16-12 **URIAH HEEP**
VR 21-12 **MOSS**
ZA 22-12 **JUNGLE BY NIGHT**
ZO 23-12 **SERENA PRYNE AND THE MANDEVILLES**
DO 27-12 **DI-RECT**
VR 28-12 **MEMPHIS MANIACS**
VR 04-01 **HANDSOME POETS**
VR 18-01 **GARE DU NORD**
VR 15-02 **BETTIE SERVEERT**

meer info op WWW.HEDON-ZWOLLE.NL

**DE MOOISTE STUDIE IS
DE MENS**

UvH
UNIVERSITEIT
VOOR
HUMANISTIEK

geaccrediteerde opleiding

**HUMANISTIEK:
Een unieke menswetenschap**

Op de Universiteit voor Humanistiek in het hart van Utrecht kun je de Bachelor, Premaster en Master Humanistiek volgen. Je verdiept je in eigentijdse vragen over zingeving, levensbeschouwing en de inrichting van een humane samenleving. Hierbij combineer je disciplines als filosofie, maatschappijwetenschappen, gedragswetenschappen en religie- en cultuurwetenschappen, en put je uit humanistische bronnen. Je wordt getraind in het doen van onderzoek en er is ruime aandacht voor je persoonlijke en professionele ontwikkeling.

In de bachelor krijg je een brede academische vorming. De master leidt je verder op tot bijvoorbeeld docent, geestelijk verzorger, onderzoeker, coach of adviseur.

OPEN DAG ZATERDAG 17 NOVEMBER
www.uvh.nl

'Al ongeveer halverwege de tocht van Hongkong naar Macau wordt mijn mobiel geteisterd door een waar bombardement van sms'jes waarin de 33 casino's van het schiereiland zich aanprijzen als de kortste weg naar rijkdom en geluk'

sms'jes waarin de 33 casino's van het schiereiland zich aanprijzen als de kortste weg naar rijkdom en geluk.

Het ooit zo genegeerde Macau ontvangt tegenwoordig jaarlijks 25 miljoen bezoekers, waarvan ongeveer 70 procent afkomstig is van het Chinese vasteland en de meeste anderen uit Hongkong. De reden: Macau is de enige plaats in China waar je mag gokken. Die traditie gaat terug tot de jaren 1850. Het economisch belang van de casino's werd zo groot dat de Chinezen ze bij de overname in 1999 maar hebben gelegaliseerd. Bij aankomst in de haven staan er hagen mensen in dierenkostuums en glunderende meisjes in kleurige jurkjes, die allemaal slechts één doel hebben: je zo snel mogelijk aan de roulette, blackjack, poker, fruitmachine of – het populairst van allemaal – baccarat te krijgen. Mocht het in het casino tegen zitten dan zijn er weer andere meisjes die troost bieden, want ook over prostitutie wordt in Macau niet moeilijk gedaan.

Kwam het door de aanwezigheid van vermaakhuizen en niet-zo-grauwe katjes dat Slauerhoff zich zo tot Macau voelde aange trokken? We kunnen het de eenzame scheepsarts moeilijk euvel duiden, maar zelf hield hij het vooral op de aangename sfeer van verval die er in zijn tijd in Macau heerste. In zijn aantekeningen beschrijft hij hoe hij zich, wandelend door de stad, op het Iberisch Schiereiland waant en hoe verguld hij daarmee is. De Britse invloeden in Hongkong verfoeit hij, maar de Portugese aanwezigheid in

Macau vervult hem met genoeg. 'Het ontstaan van de stad is legendarischer dan dat van Rome', dweept hij, om elders bijna genoeglijk te concluderen: 'Zelfs een haven zal Macau niet uit zijn doodsslaap wekken.' Ach ja, Cees Nooteboom schreef het al: 'Geen Nederlandse dichter heeft de essentie van de fado beter begrepen dan Slauerhoff.'

Grot van Camões

Een kleine eeuw later levert de korte reis van Hongkong naar Macau nog altijd een kleine cultuurschok op. Bijna niemand spreekt Engels. Je wandelt hier door avenida's, travesa's, rua's, over largo's. Oersymbool van Macau is de São Paulo. Ooit was dit een fraaie kerk, maar sinds een brand in 1835 resteert slechts de façade. Slauerhoff zag de ruïne als een symbool van zijn zwerftochten. Vanaf hier begint een aantrekkelijke wandeling door de oude Portugese binnenstad, die aanzienlijk kleinschaliger blijkt dan Hongkong. Ik slenter door straatjes met Portugese en Chinese naambordjes in azulejos-stijl. Links en rechts bevinden zich aftandse kleine meubelmakerijen, fietsmakers en neringen waarvan aard en bedoeling mij ontgaan. In een ervan zitten drie oudere mannen en een vrouw mahjong te spelen. Verderop passeer ik pluizige vogelwinkeltjes, een pijpenla waar ze etalagepoppen verkopen en stalletjes met verse vis. In de verte, hoog boven de tafelen die je in het verleden doen wanen, torent het uit glas en staal vervaardigde veer vormige Grand Lisboa Casino.

Ten slotte is daar de Jardim Luís de Camões. In dit park, vernoemd naar Portugals grote zestiende-eeuwse dichter, bevindt zich de Grot van Camões. Het is onzeker of Camões echt in Macau is geweest, maar het verhaal wil dat hij er twee jaar in ballingschap leefde en er zijn meesterwerk *Os Lusíadas* (De Lusíaden) voltooid. De grot is een door mensenhanden gemaakt eerbetoon aan de dichter, maar wordt ook wel zijn woning genoemd. Slauerhoff, die zich bij de grot liet fotograferen, schrijft: 'Het was niet gemakkelijk te vinden, vele kronkelstegen en trappen moest ik door, voordat ik de plek vond. Waar hij schreef, ik zeg niet leefde, want ik ken zelf de ballingschap te goed en weet dat de balling leeft ergens duizenden mijlen ver.'

Het lijkt geen twijfel dat Slauerhoff zich sterk met Camões identificeerde. Hij maakte de dichter een van de twee hoofdpersonen van *Het verboden rijk*, en liet hem uiteindelijk met de andere – de naamloze marconist – samensmelten. Ik wandel verder door het park. Op een bankje, achter een lezenaar met bladmuziek, zit een bejaarde man. Hij bespeelt een erhu, een tweesnarig strijkinstrument, en zingt erbij. Fado is het niet, maar zijn klanken doen de zwele lucht tintelen van melancholie.

Van 10 t/m 25 november vindt in Utrecht Festival **Litteraire Meesters** plaats, ditmaal gewijd aan J. Slauerhoff
www.litterairemeesters.nl